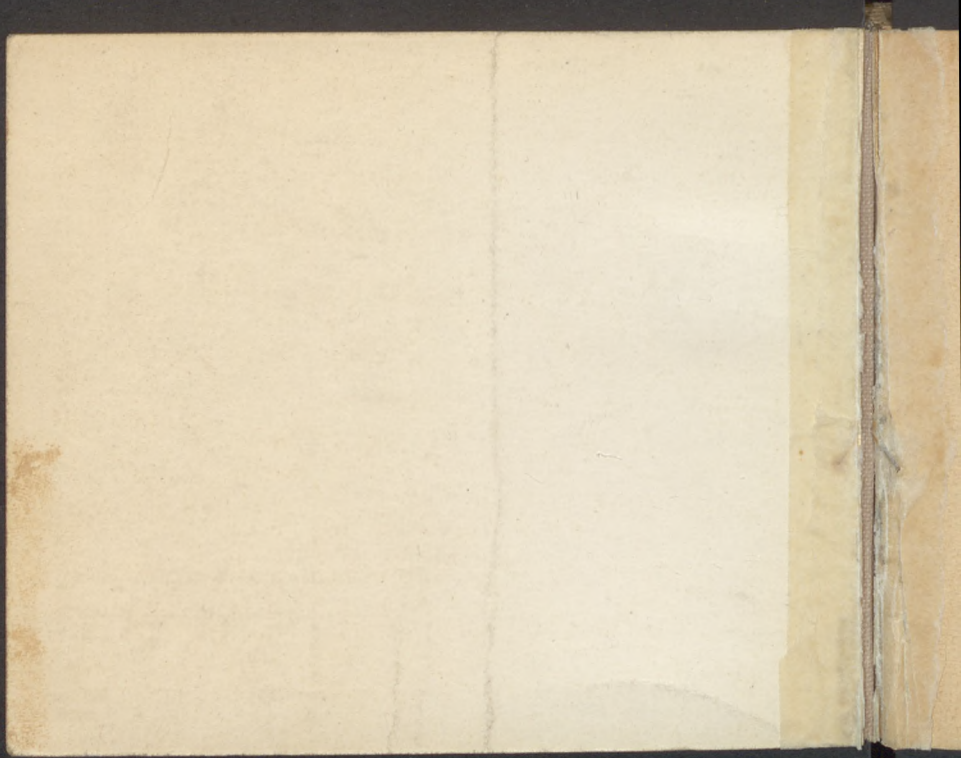

FERENCZI
SÁRI

90.811

KIS-KÖNYV

DR. FERENCZI SÁRI

KIS-KÖNYV

ELJEGYZÉS 1789-BEN (ELBESZÉLÉS)

RUTH

JULIÁNKA

(KÉT EGYFELVONÁSOS)

B U D A P E S T

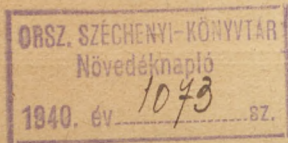
1 9 3 9

Tanítványainak írta és ajánlja
Karácsony, 1939.

DR. FERENCZI SÁRI

90811

KÉZFOGÓ 1789-BEN

1*

Lina halkán kopogott!

Semmi válasz.

A kulcslyukhoz hajolt és minden szemérmét félretéve igyekezett belesni a szobába.

Hasztalan. A kulcs belül a volt a zárban.

Nagyot sóhajtott. Aztán újra kopogott, most már hangosabban. Szívére szorította kezét. Milyen erősen dobogott. A szűk ruhaderékon át érezte lüktetését. Multkoriban egy árva kis madarat talált a kertben, annak a forró kis teste vergődött így a kezében. És mégis! Cipőjének sarka tompán dobbant a folyosó kőkockáin.

— Nem hagyhat örökké egyedül! — Dacosan szorult össze a keze. — Én is ember vagyok! — Tizennyolc esztendejének minden keserűségét az ajtóhoz verődő kis öklében érezte.

Csend!

— Talán nincs is itt? — Lina szorosabbra kötötte térde alatt a cipőjét tartó, keresztbefont szalag csokrát és nagy elhatározással benyitott a szobába.

A saját mérészségétől rögtön annyira megrémült, hogy a kilincs kicsúszott kezéből és hangosan csapódott be mögötte az ajtó.

A nagy íróasztal mellől haragos hang tört feléje :

„Ki mer légvonatot csinálni ?“

„Én !“ — A leány mozdulni sem mert.

„Ne zavarjon senki, ha dolgozom. Ki az az én? ...

Mihály, kend számár! mindig megzavar a munkámban. Százszor, ezerszer, tízezerszer, milliószor... húsz éve mondom, hogy senki se merjen ide belépni, ha dolgozom. Elkergetem, Mihály ... Elkergetem! ... Mehet! ... Ilyen belső emberem van nekem? Húsz év óta! Hú - usz év óta! ... Puf, puf ...“

Az íróasztal mellett dolgozó öreg úr füle mellé vágta a hosszú lúdtollat. Aztán egy másik után nyult és mintha mi sem történt volna, folytatta az írást.

„Gida bácsi, kérem, kérem én vagyok, nem Mihály“ — Lina olyan hangosan mondta, ahogy torkán kifért. Ott állt a könyvszekrényhez símulva.

Szorosan testéhez szorította bő kékselyem szoknyáját és lehajtotta barna fejét, mintha a hóhér bárdját várná fiatal nyaka.

„Ki beszél itt?” — A vézna öreg az íróasztal mellett, egy pillanatra felemelte fejét. Egyet lökött a hálósipkáján. A fehér, tölcészerű alkotmány orrára hulló bojtja újra felbosszantotta és feledtetett vele minden kapcsolatot a külvilággal. Dühösen hátrarázta a bojtot és félhangosan mormolta, miközben újra írása fölé hajolt: „Mely szép gondolat!... Zrinyi, persze Zrinyi...”

Gida bácsi, kérem, kérem!...“ Lina kitárta karját, mintha végtelen gyöngédséggel készülne magához ölelni a hálósipkás, keskeny fejét: a Ráday Gedeon fejét. „Gida bácsi, még nem is-tetszett ebédelni.”

Óvatosan, halkan lépett az öreg úr széke mögé és kivette kezéből a tollat: „Nem lehet, nem szabad reggeltől-estig írni, mindig csak írni!”

6 „Nézd csak a csirkét!” — Szigorú szó volt és messzi ábrándokból hozta vissza azt, aki mondta.

Ráday felállt. Különös látvány volt a finom, fekete, térdig érő atillába öltözött, sovány öreg úr, füle mellett a legalább negyedméteres lúdtollal, fején a pamutból szőtt hálósipkával. Száz ráncba szedte homlokát, de kék szemében ott ragyogott egész gyermeki, víg lelke. Örökös pörölésének tengerében úgy úszott ez a derű, mint egy fényes aranyhal.

„Mit akarsz, Tubám?”

„Semmit!” — Durcásan felelte Lina és egy csókot nyomott az országszerte tisztelt, kedves öreg orcára.

„Semmit! ... Semmit? ... akkor ...” tanács-talanul kezdett az öreg úr keresgélni. Azonban egyik tolla a füle mögött volt, a másikat Lina rabolta el, hiába turkált hát írásai között. Vészesen tört fel haragja:

„Hol a tollam? ... Mihály! ... Mihály! ... Ez a betörő ... az a ... az a! ... Nincs egyetlen tollam sem, pedig Zrinyi ... a tollamat, a tollaimat, nyomorultak!”

Most már nem félt Lina. Tréfálkozva csiklandozta meg az elrabolt tollal bácsikája orrát. Közben a másikat óvatosan elhúzta a füle mellől:

„Itt van la, mindakettő! De nem adom ám vissza. Ma nem írunk többet. Ma a szegény kis Linával beszélgetünk. Két hete már, hogy nem szólt hozzám, tudja-e? Csak ír, csak ír... Zrinyi, Gyöngyösi... Vergilius... Mit tudom, ki mindenki rabolja el tőlem! Hát engem ki tanít, ki nevel?”

„Én, én, persze, hogy én! Két hete? Kutya kutyorum! Ül le és azonnal felolvasom neked, amit Zrinyiről írtam.”

Lina a nagy íróasztal elé állt:

„Nem úgy van az. Mára elbúcsúzunk a halottaktól, el Zrinyitől és társaitól és kimegyünk a szép élő kertbe. Birtokunk is van ám, bácsikám. Vannak galambjaink és sok, sok kendermagos tyúkunk. A rózsák nyílnak és illatoznak az alkonyatban. No, jöjjön!”

„Nem vagyok én érzelmes poéta! Ejnye, ejnye!

De puf, puf, mintha te az lennél! Mit akarsz tőlem,
hogy ilyen szépen beszélsz velem?“

Lina belekarolt a Ráday karjába:

„Hát volna kérésem is, ha úgy vesszük.“

Az öreg maga felé fordította a fiatal leány arcát:

„Ki vele, kis Tubám.“

Egy fél fejjel volt magasabb nála kis Tubája,
aki gyengéden hajolt le hozzá és hirtelen bökte ki
kívánságát:

„Gida bácsi, kérem, kérem vigyen be engem a
teatrumba, Pestre.“

„Micsoda?“ — Ráday kivonta karját a leányé-
ből. „Puf, te kis csirke! Puf, puf! Teatrum! Mi?
Mit akarsz te a teatrumban?“

Lina elvörösödött, aztán nagybátyja kedves
két kis szavát vágta ki katonásan:

„Puf, puf, az asszonyságokat szeretném látni...
Gida bácsi, magyar aktorok is játszanak néha, a
német színházban. Szegények járják az országot.
Éheznek, fáznak, szenvednek. Most Pesten vannak!“

Az öreg úr feleszmélt elmélyedéséből. Elkalandoztak gondolatai minden szó nyomán. Egy rejtett tündér lakott lelkében, magyar tündér, aki irodalmunk fejlődéséről, a klasszikus verselés páratlan voltáról, a régi magyar verselés zengő rímeiről, dallamáról, üteméről duruzsolt neki. Hexaméterekben dalolta az Obsidio Sigetianát és magyar strófákban az Aeneist.

„Mit mondtál? Pesten?” — Álmatagon motyogta. „Kik vannak Peten?”

„Magyar aktorok, Gida bácsi.”

Az öreg úr a lány homlokához nyomta csontos ujját:

„Honnan tudod?”

„Pali írta!” — Lina szoknyája rátartian zizzent.

„Mióta írkál neked, Pali?” — Az öreg ujjá magasba lökte Lina állát. A leány válla rándult, egy lépést hátrált:

„Most nem arról van szó!”

„Szemre való fiú, az én Pali unokám, úgy-e Tuba? Hát ő biztatott erre a színházjárásra?”

„Nem színházjárás, Gida bácsi! Én csak egyetlen-egyszer szeretném látni azokat az asszonyságokat.”

„Talán az aktorokat akarod te látni? A csavargó, munkakerülő, jóképű fiatalembereket!”

Lina hátra lendítette vállára hulló hajfonatát, egyet simított szorosra fűzött ruhaderekán, csípőjére tette kezét és kihúzza magát, szembe nézett az öreggel:

„Nem érdekelnek az aktorok! Csak az asszonyságokat akarom látni, mert...”

„Mert” — vágott szavába Ráday. „Mert Pali örökösen csak a magyar színészetről deklamál.”

„Igenis, Gida bácsi, Pali magyar színházat, állandó magyar színházat szeretne Pest számára. Gida bácsi ezt nem is tudja. Gida bácsi soha sem kérdi, mit gondolnak, merre csavarognak az unokái? Ráday, második Gedeon, — Lina ildomosan pukkerlizett, — csendes, jámbor fiú, nem mond ellent

soha, senkinek, nagy jövő vár rá, de Pali... Gida bácsi nem félti őt azoktól a gyönyörű asszonyságoktól? ... Hát, ha nem félti, én félttem. Nekem semmi közöm hozzá, hogy merre kószál a Gida bácsi Pali unokája, de mégis én vagyok a nő a családban és az én kötelességem gondoskodni a rendről. Mert Pali..."

Az öreg most kivételesen a lány minden szavára figyelt:

Puf, puf! Hát te félted Palit? Miért? Zrinyi is mondja! Hogy is mondja: Várj csak! — Az íróasztalán elszórt írások között kezdett kutatni. Sajnos erre aztán megint elfeledte Linát, Palit, az egész világot, csak egy-egy elejtett szó kísértett emlékezetében: „Pali magyar játékházat akar... Érdekes, érdekes!... Nem lenne baj, ha én is írnék néhány sort az aktorokról... Mire jók a gyerekek!” — Felkacagott. — „Magam is játszottam diák koromban az iskolában. Én játszottam az asszonyságokat, a kisasszonykákat. Szép kis szőke fiú voltam. Be szépen szavaltam Portiát, a Brutus feleségét:

*„Ha ez való, úgy tudnám titkodat
Némber vagyok, megvallom : mindezáltal
Oly némber, akit Brutus vett nejül ;
Némber vagyok, de feddtelen nevű :
Cato leánya . . .“*

Lina lemondó mosollyal, de annál nagyobb gyengédséggel nézte nagybátyját és nevelőapját. Nem ismerte szüleit, a család valami távoli ágából maradt itt árván. Szegény kis senki! Gida bácsi ölében hozta haza szülei temetése után. Előcsomagolta nagy gallérjából és odatette kedves öregedő életépárja elé az apróságot.

„Itt van ni lelkem, hoztam valamit. Nevelje fel, mint a farkas Romulust és Remust. Linának hívják. Puf, puf, már van két unokánk. Most van egy harmadik is.“

„Mindig egy kislány után vágytam.“ A nagymama karjába vette Linát és úgy mesélte el neki később is, sokszor, sokszor ennek az estének történetét,

mikor az ő ábrándokban élő drága jó ura egy kicsi leánnyal ajándékozta meg.

Meghalt a néni már jó néhány éve. Nagyön meg-siratta Ráday Gedeon a feleségét. Soká még a tollhoz sem nyúlt. Jó volt akkor, hogy ott volt Lina, a kis Tuba. Őt tanítgatta reggeltől estig és a Lina kacagását visszhangozta, az öregúr alapjában véve derűs lelke.

Most mozdulni sem mert Lina. Tudta, hogyha megzavarja ábrándjaiban Gida bácsit, rögtön rettene-tes zajjal tör fel a haragja. Ez a jövő-menő harag fel és alá sétált a Ráday vidám lelkében. Olyan volt, mint egy szelíd oroszán a virágos, napos ligetben. Az is ordít néha egyet-egyet, hogy észre vegyék fenevad voltát.

Lina hiába kímélte a bátyját, mert amit Gida bácsi elmélyedésében nem hallott, ő már tudta, hogy kocsí fordult be a kastély déli kapuján.

„Vajjon ki érkezett ?“ Tört fel a leányból a kérdés.

„Érkezett ? Már ?“ — Ráday letette a tollát.

„Megjöttek ? Jó fiúk ! Gyere Tubám, gyere, fogadjuk őket.“

Lina előbb a tükörhöz szaladt. Ott lógott nehéz barokkrámában a szoba végében. „A fiúk jönnek ! Milyen jó, nem is tudtam. Szerencse, hogy a kék ruhám van rajtam és . . .“

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, ott állt a küszöbön Ráday inasa, a vén huszár. Magyar ruhája már lötyögött kicsit meglazult izmain, sem a vállán, sem a mellén, sem a combján nem feszült úgy a gúnya, mint valaha régen. De ősz bajuszát hetykén fente ki minden reggel, gondosan borotválta állát és összezsapta bokáját, ha gazdájával beszélt :

„Vendég érkezék, jelentem alázattal.“

„Vendég ?“ Ráday lekapta hálósipkáját. „Én senkit se hívtam, ne jöjjön !“ „Puf, puf.“

„Már pedig az jön, nagyságos jó uram.“

„Akkor meg mit áll itt, miért nem hozza a parókámat kend ?“

„Hozom már !“

„Még felesel is.“ Ráday a fejéhez kapott. Olyan hajatlan volt az, mint a tenyere.

Lina kíváncsian lépdelt el a két öreg mögött. Megszokta örökös vitájukat, oda sem figyelt. Annál inkább érdekelte az, hogy vajjon ki érkezik? A falun élő fiatal lány minden várakozásával lesett ki a függöny mögül. Nagyon karcsú fiatal ember keskeny feje tűnt fel, éppen az ablak alatt. A leány sötét szeme, egy várakozással teli, tiszta kék pillantással találkozott.

Lina elszégyelte magát és éppen csak annyi ideje maradt, hogy lesimítva bő, selyem szoknyáját, illedelmesen elhelyezkedjék egy karszékben és máris tártá az ajtót a vendég előtt egy inas. Ráday kopasz fejéhez kapott, de aztán megjelent arcán kedves, őszinte mosolya. Ennek a mosolynak évek szántotta barázdája akkor is határolta száját, ha haragudott. Elfeledte hálósipkáját, el a parókát, kitártá karját, úgy sietett az érkező elé:

Jobbról, balról megcsókolta vendége arcát, aztán még megtetőzte eggyel a homlokára.

„Na, úgy-e fiam, igazam volt Zrinyit illetőleg ?
Új csak le, mindjárt felolvasom neked Zrinyimet.“

Lina felállt. Észrevétlenül igyekezett elillanni. De nagybátyja fejébe csapva az asztalon feledett hálósipkáját, elkapta a leány karját :

„Te csak maradj. Kazinczy Franci családtagom. Szellemi családtagom. Ismerkedjetek meg egymással.“

Kazinczy udvariasan meghajolt. Idegenszerű jelen-ség volt a zsinóros, pitykés magyar házban. Frakkot viselt bécsi divat szerint. Végtelen hosszúságú fehér nyakkendő csavarodott gallérja köré és nyúlt le könnyed redőkben a mellényébe. Selymes, szőke haja halántékára símult, egy-egy természetes hullámot vetve füle mellett. Örömteli üdvözlésre készen nyujtotta a kezét a leány felé :

„Szerencsésnek érzem magam, hogy honomnak ilyen szép virága méltat ismeretségére. Engem már az első pillanatban elbűvölt a kisasszony magyar viselete.“

„Mi ? — Pattant fel Ráday. — „Hát Te azt hiszed öcsém, hogy én megtűrök házamban hacukát, libernyákot, tornyos frizurát ? Fejkötő az asszonynak, síma hajfonat a lánynak. Te is mit keresel itt a nagragocskádban, meg a strimflidben, Franciskus ?“

„Bécsből jöttem, per illustris Comes !“ — Kazinczy nagy zavarban volt — „Haza felé való igyekezetemben álltam meg itt Pécelen. Tudom, a későbbi idők nyugtalanul fognak kapkodni minden hír után Ráday felől. Látni óhajtottam hát őt házi körében.“

Mihály jött most kackiás léptekkel és megállt gazdája előtt a parókával.

Ráday összevonta szemöldökét a gyűlölt tárgy láttára és ráfordult Mihályra :

„Nem látja kend, hogy már befedém fejemet ? Asinus ! Elmehet !“

Hátatfordított Mihálynak és az egész világnak. Mindenről megfeledkezve, írásait kezdte rakosgatni.

18 Kazinczy szeme a fiatal leány pillantása után kutatott. Lina szeme azonban köténykéje csipkés

csücskével babráló ujját kísérte. Elkészült a hosszú hallgatásra.

Mihály még az ajtóban állt és végre megköszörülve torkát, jó hangosan tette fel a kérdést :

„Nagyságos uram, hova szállásoljam a vendéget ?
A Herkulesben jó lesz ?“

Lina elkacagta magát. Kazinczy nagyot csudálkozott a vendégfogadóra utaló címzésen.

Az öreg úrból kitört a sok „puf, puf“, aztán dadogott valamit, míg végre kinyögte :

„A vörös szobába !“

„Hát szóval a Herculesbe !“ — Mihály sarkon fordult és rátarti léptekkel, diadalmasan hagyta el a szobát, tenyerén a parókával.

Ráday fel és alá sétált a szobában, mintha egyedül lenne. De aztán hirtelen ébredve álmából, szeliden mosolyogva állt meg Kazinczy előtt :

„Bohó emberek ! Herculesnek nevezik a nyugati szárny felső szobáit, mert falaira Herculesnek tizenkét

munkáit festetém s le nem tudom szoktatni a hibás elnevezésről.“

„S ez minden baj?“ — Nevetett Kazinczy. — „Hazánk nagyjainak egyéb kell, mint festés. Legfontosabb, hogy eljött az óra, mikor egynek közülük a képmesterségek...“

„Puf, puf! — Ráday legyintett. — Mit szólsz Zrinyihez?“

A fiatalember meghatottan felelt a kérdésre:

„Örvendek, hogy Zrinyi, kit bátyámtól kaptam ajándékba kevés hetek előtt, nekem is kedvesebb Gyöngyösinél. A török lantos episodiuma engem egy dal költésére is ihletett. — „Fogy az élet s nem sokára“...“

„Puf, puf“ — Ráday boldogan tipegett ide-oda és hálósapkájának bojtja körültáncolta nyakát, fülét: Felolvasom neked a helyet az én paraphrasisomban. Hexaméterekben barátom. Úlj le csak. Egy karszékre mutatott és máris olvasni kezdte előbb Zrinyit, majd az ő strófáit, az öreg kor reszkető hangján, de

az ifjúkor pátoszával. Mikor befejezte, könnyes volt a szeme. Elmerengett: „Igazad van. Mely szép jelenete ez Zrinyinek! És mégis Zrinyi keveseknek az, aminek lennie kellene. Gyöngyösi elvakított minket ömlő soraival s fecsegésig menő bőségével. Mindjárt tetszik nekünk a vers, ha ömlik és azon kapunk, ami síma és könnyű, nem azon, ami szép. Azonban én Gyöngyösinek sem tagadom érdemeit. — Rövid hallgatás után fürgén felugrott. „Gyerünk, megmutatom, hol állítok emléket mindkettejüknek.“

Karonfogta Kazinczyt és elindult vele a kastélytól keletre, egy homokdomb felé. Ott akart angolkertet teremteni és emléket állítani érdemdús honfitársainak, Széltébe-hosszába magyarázta tervét és disztichonjával fűszerezte előadását, amelyeket az emléktáblákra szándékozott vésni.

Lina nem volt velük. Nagybátyja észre sem vette, hogy elmaradt mellőlük. Pedig a lány már akkor szökött meg, mikor ő a vendégével elhagyta a szobát, megfeledkezve Lina létezéséről is. A nagy

karszékbe símulva várt a huga, mikor aztán biztonságban érezte magát, izgatottan ment át a bibliotékba. Ott, a négy vörös márványoszlop tartotta boltozat alatt sorakoztak Ráday kedves klaszikusai. De nem fértek el a hatalmas teremben, mellette még két szoba volt tele könyvvel, pedig a magyar könyvek mind a boldogult grófné lakosztályában voltak.

A fiatal leány nem törődött most a könyvekkel. Szaladt, rohant ki az udvarra és ahogy csak erejétől kitellett kiabálta:

„Mihály! Mihály!”

Türelmetlenül toppantott, mert sok időbe beletellett, míg az öreg előkerült a konyhából. Mindég lassan járt, mert hiszen minden lépésére vigyázni kellett, ha nem akarta, hogy feszes járása, öreges csoszogásba, tipegésbe vesszen.

„Itt vagyok már no! Csak nem ég a ház?” —
Mereven állt a türelmetlenségben remegő leány előtt, a pipáját óvatosan szorongatva a háta mögött.

„Mihály bácsi! Kérem, Mihály bácsi, igaz, hogy jönnek a fiúk?”

„Hát igaznak kell lenni, különben a csuda ülne a konyhában, hogy a vacsorát ügyelje. Hónap kommunió napja van Pécelen és a méltóságos úrfiaknak itt kell lenni.”

„Mikor érkeznek?” Lina kötényét két kezében gyúrta, úgy szorította oda a szívére.

„Hát azt aztán nem tudom, de jó uram vacsorára várja őket!”

„Virág is kell akkor” — újongott Lina. „Gyümölcs is kell. Magam szedem. Mihály, Ilus hozzon utánam egy kosarat.”

Lina ott hagyta az öreget. Mihály tölcserít csinált tenyeréből, úgy kiáltotta a szaladó leány után:

„A kajszinbarackból még van néhány. Pál úrfi a szőlőt szereti, talán talál már érett fürtöt a kisasszony.”

„Hosszan nézett a libegő kék szoknya után: 23

„Szép pár lenne. Szép pár!” — Motyogta maga elé és szájába vette újra a pipát.

* * *

Rózsák voltak az asztalon, az első szőlő díszlett a porcellán tálban, szép friss leveleken. Lina fehér szoknyában, aranyos sujtásos rózsaszín derékban sürgött, forgott. Mindég akadt még igazítani való.

A faluban nyolcat harangoztak. Most mindjárt jönnek!

Mihály a kapuban pipázva várt. Lina csak félve szaladt fel a fiúk szobáiba, hogy lássa rendben van-e ott is minden? Rózsát tett a pohárba az asztalukra, aztán szaladt vissza a palota ajtaja elé, ahol a terített asztal körül szürkülni kezdett a nyári este. A leány hosszú hajfonatában egyre halványult a rózsaszínű szalagpillangó és már nem röpködött olyan vidáman.

Vajjon, hol késnek?

Az inasok hozták üvegbúra alatt a gyertyákat.

A szakácsné felizente, hogy kárba megy a vacsora, a fánkot már kisütötte. Tálalni akar.

Senki sem merte megzavarni a ház urát a kérdéssel, hogy várjanak-e tovább? Ő ugyan könnyen megfeledkezik az evésről, de azért mégis lesni kell, míg parancsot ad.

Lina volt az egyetlen, aki be mert nyitni bátyjához. Fel és alá sétált a szobájában. Kazinczy a kanapén ült és igyekezett mulattatni az öreg urat. Beszélt a honállapotjáról, beszélt tanfelügyelő hivatásának nehézségéről. A sok opstákulomról, mellyel a bécsi udvar megakadályozza a szabad fejlődést. Beszélt Báróczyról, Baróti Szabó Dávid verseiről. Alig kapott választ, azt sem találót. Házi gazdája elmerült gondolataiba és csak rótta a szobát rövid kis lépteivel.

Kazinczy felsóhajtott:

„Értem bátyám aggodásait. Mennyi gond, tépelődés, küzdelem, ha segíteni akarunk a hon állapotján.

„Puf, puf“. — Az öreg úr homlokához kapott.

„Gond, gond, aggodás ... Ez az: gond, aggodás és hálátlanság!”

Kazinczy örömmel egyenesedett fel a kanapé sarkában, azt hitte végre kapcsolatra és érdeklődésre talált. Lelkesen folytatta hát:

„Nem szabad csüggednünk. Az Isten kit-kit elhítt valamire.” — Ragyogó kék szemével tisztelettel és rajongással nézett Rádayra a fiatal ember. Halvány arca, szőke feje majdnem földöntúlian szép volt a gyertya fényében. „Lám a prófétákat és apostolokat keresztrefeszítették, elfűrészelték, megégették és mégis volt és lesz apostol.”

Az öreg úr szokása szerint megint csak egy-egy szót kapott el a mondottakból. Szavakat, amelyek súlyosan törtek be elmélyedésébe:

„Engem ne feszítsenek keresztre. Én fűrészelem el a dolgát annak a két betörőnek. Így megvártni engem! Ha megérkeznek, kidobom őket, ki én mind a kettőt. Puf, puf! Ide be nem teszik többé a lábukat ...”

Lina éppen belépett és gyorsan átölelte a haragvó nyakát :

„Mindjárt itt lesznek, Gida bácsi. Biztosan valami feltartóztatta őket. Talán a kocsival volt baj.“

„Engem ne vigasztalj. Tekergő semmirekellők, ez az egész.“ — Dohogva és még dühösebben folytatta sétáját.

„Vendégünk van, ne tálaltassak ?“ — rukkolt ki a kérdéssel Lina.

Nem kapott választ.

Kazinczy felállt, a fiatal leányhoz lépett, megfogta kezét és a kanapéhoz vezette :

„Üljön le kisasszony ! Ne zavarja a gróf urat. Nem szabad ingerelnünk a haza legkiválóbb, leglelkesebb és legbölcsebb férfiát.“

Lina engedelmesen ült le, de szeme Rádayt kísérte és meghatottan tette hozzá :

„És a legjobb, legkedvesebb, legmelegebb szívű embert.“ — Most Kazinczyhoz fordult és mikor lelkesen fénylő pillantásával találkozott, nekibá-

torodva suttogta: „Olyan nagyon szereti Gida bácsit?”

„Lehet őt nem szeretni?” — Kazinczy leült a leány mellé. „Igyekezzünk elűzni számára az aggodásnak perceit. Ha nem is szólunk hozzá egyenesen, beszélgessünk! Tán mégis megragadja figyelmét. Oly sok érdekeset tapasztaltam Bécsben.”

„Pali is járt Bécsben és ...” — A leány hirtelen elvörösödött és elhallgatott.

„Ismerem Ráday Palit. Akkoriban együtt voltunk Bécsben. Minden este a teatumba mentünk. Sokat jártunk együtt a nagy városban. Nappal a Belvedere képtárában gyönyörködtünk. Micsoda remekművek. Én mindenkiénél többnek érzem Van Dyck festését ...

Az öreg úr egyszerre ott állt előttük. Karját kitárta, sovány arcában égett nagy szeme, apró termetét az izgalom rázta:

„Festészet!” — Mint egy imádság, úgy tört fel az ajkán. „Mikor lesznek nekünk festőink? Mikor és ki gyűjti össze a lángelmék remekeit?”

Némely éltét adja,
Jószágát elhagyja,
Csak két rőf pántlikáért.

Két rőf pántlika ! De, hogy a művészetért áldozna ?“

A kérdést magának vetette fel, karja lehanyatlott és mintha most csak ez a probléma érdekelné, folytatta sétáját.

„És ?“ — Halkan kérdezte Lina. Szép szeme a Kazinczy pillantásába kapcsolódott.

„Nem untatom ?“ — kérdezte a fiatalember.

A leány fejét rázta : „Szóval a Belvedere palotát látogatták ?“

„Este pedig a teatrumot. Egyszer Dornbachra menvén ki, én egyedül, a bokrok tövéből egy ismeretlen illat csapa meg. Körültekintém magamat, de nem láték semmit, ahonnan az jöhetne. Végre szaglásom elvezete a keresett helyre. Félttem a megszólítástól, de nem állhattam ellent s hirtelen meglopám a kertet, hogy a városba visszatérve megtudjam a nálunk

ismeretlen, igénytelen palánta nevét, mely az édes illat kútforrása volt.“

„Rezeda!“ — mondta Lina ábrándosan. „Úgy-e Palinak adta? Pali pedig leprérelte és hazaküldte nekünk. Én betettem az ima . . . Szóval megvan ma is. Egyszerre csupa élénkség volt az arca: „Istenem, hogy szégyenlem. Kazinczy! Lássa elfeledtem a nevét az ifjúnak, kiről Pali annyit írt és mikor ma megismerkedtünk, nem is sejtettem, hogy kivel találkoztam. Bocsásson meg.“ Kezét Kazinczynak nyújtotta.

A fiatal ember ajkához emelte a barnára sült, munkás, kicsit széles, kis kezét:

„Én már ismertem nevét. Egyszer egy este zúgás esék a teatrumban, hogy le a kalapokkal, s minden szem az első lózsi felé repüle. A császár foglalt ott helyet. Első mozdulata az volt, hogy a lózsi előtt égő két gyertyát eloltotta. Mégis egész arcát ritkán láthatám oly közelről és világosan, mint ezen az estén. Szeme olyan világos volt, mint amit csókaszemnek hív a föld népe. Vállá előre görbedt hamuszín kabát-

jában és parókája alatt világított magas, csontos homloka. Hadi-marschal Lacy, a császárnak nagy kedveltje, mellette állott, de József az egész játék alatt nem szóla hozzá. Érdeklődve hallgatta, ami a színen történik, de egyszer sem adva jelét javaltának, vagy meg nem elégedésének. Pali le nem vette róla szemét és egyszer csak nagyot sóhajtott: — Ha ezt Linus látná! „Ki az a Linus?” — Egy kis rokonom. — Több felvilágosítást nem adott Pali. Mikor aztán elhagytuk a teatrumot, még mindég egész szokatlan izgalomban volt és hevesen beszélt nagy álmáról, az állandó magyar teatrumról Pesten. Hazánk szebb jövődjéről, mikor a pesti játékszín egyik lózsijában fog majd ülni a magyar király és szeretett nagyapja, meg a kis Lina egy másikban.“

Lina elmélyedve, mintha gondolata másfelé járna, zavartan fonogatta az asztalterítő rojtját. Hirtelen felállt, kiszaladt a szobából és egy vörös bársonyba kötött, aranycsattos könyvet tett Kazinczy elé. Buzgón magyarázott:

„Az emlékkönyvem. Gida bácsi sok jeles író nevét gyűjtötte össze számomra, de én még nem álltam szemtől-szemben eggyel sem. Írjon valamit nekem. Jó? Pali mindég ígéri, de sohasem teljesíti kérésemet.“

Kazinczy a könyv lapjait forgatta és mosolyogva nézett a kipirult leányra:

„Úgy gondolom, hogy Pali máshova írta be nevét.“

„Gúnyolódik?“ Lina az íróasztalról elhozta Rádai pennáját és a kalamárist:

„Írjon, no!“

Kazinczy ujjá között forgatta a tollat:

„Nem olyan könnyű az parancsszóra!“

„Én nem parancsoltam, én kértem és ha valaki már poeta...“ Leült és egész figyelmével az üres lapot nézte.

Csend volt a szobában. Ráday nesztelenül járt fel és alá. Kazinczy a halk fényben gondolkozott. Aztán hirtelen a tentába vágta tollát és szünetet nem

tartva, egyfolytában rótta finom betűit az arany-
metszésű lapra :

„Ki viseihetné el
Élte súlyait,
Hahogy isteneink
Téged nem adának
Az emberi nemhez,
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Kedves lyánya az égnek !“

Lina figyelmesen kísért minden betűt és amint
Kazinczy befejezte az írást, elkapta előle a könyvet.
Halkan, áhítattal olvasta el a néhány sort, de aztán
nekibátorodva, felcsendült hangja :

„Milyen gyönyörű ! Vádlott, fedett, kárhozta-
tott ...“ Szavalta. —

Ráday feléjük fordult. Egyet billentett háló-
sipkáján :

„Vádlott, feddett, kárhoztatott... ezek az én unokáim.“

Mellényzsebéből kirántotta hatalmas, drágaköves óráját. Magasba csapott a hangja:

„Éjjeli tizenegy és azok a gazemberek még nincsenek itt. Lina, tálaltass!“

Néhány pillanat múlva jelentkezett Mihály, hogy gazdáját le- és felvezesse a garádicson a tornácra.

Kazinczy némán követte őket. Egy szó sem esett útközben, de mikor az öregúr a lépcső utolsó fokára lépett, hirtelen megállt, régi cselédjéhez fordulva. Gyermekdeden, reszkető aggodalommal tör fel belőle a kérdés:

„Mondja csak kend, nem éri-e szerencsétlenség gyermekimet? Bárha későn indultak is, már itt lehetnének.“

Mihály megpödörte bajuszát és hetykén, dicsekedve adta elő tudományát a nagyvilági életről:

„Sohse aggódjék nagyságos uram. Nem érte semmi baj az úrfiakat, attól ne tartson nagyságod.

A van csak a dologban, hogy ma szombat nap legyen, tragédiát adnak magyar nyelven. Pál úrfi meg él-hal a teatrumért, ott mulatnak. Itt lesznek azok virradatra.“

Lina a terített asztalhoz támaszkodva várta a társaságot. Hallotta Mihály szavait és megrendülve kapaszkodott reszkető kézzel egy szék támlájába. Sűrűn rezgett a szempillája, úgy igyekezett Gedeon bátyja arckifejezését kémlelni.

Az öregúr vonásain átfutott a méltatlankodás és a harag fészket rakott a szája körül :

„Puf, puf!“ Felemelte a kezét ütésre készen. Lina egy lépést hátrált, Mihály elengedve gazdája karját, egyszer csak a tálalón igyekezett hibát találni.

Kazinczy értelmetlenül nézte a jelenetet, de amint az öregúrra esett pillantása, azt hitte, hogy az menten felpofozza hű inasát. Ráday sűrűn kapott lélekzett után, aztán feltört belőle a szó :

„Kend nem jó ember, Mihály — a hangja elérzékenyedett —, ilyet tenni fel gyermekeimről ? Teatrum!

Mintha ők nem tudnák, milyen nyugtalanul várja őket nagyatyjuk.“

Mindenki meghatottan nézett az öregúrra, aki elfoglalta helyét az asztalfőn.

Kazinczy tartotta szóval a társaságot. Ráday hajlandó volt vele országos dolgokról beszélgetni. Sok szó esett a poezisról is. Lina mindenből kikapcsolódva, folyton a kapu felé nézett, de nem mert hangot adni várakozó aggodalmának. Az éjjeli harmat lehervasztotta a rózsaszín csokrot hajában, a fáradtság súlyosan ült szemhéjára. Éjfél felé járt. A gyertyák utolsót lobbantak és Ráday is kirántva magát minden világi közösségből, meredt szemmel nézett a sötét udvarra :
„Felfordultak az éjtszakában, mit csinálok én, ha magukat összetörték ?“

Még sok időbe tellett, amíg Mihálynak sikerült ágyba dugni holtra fáradt gazdáját.

* * *

Micsoda tündéri, csodálatos vasárnapra ébredt Pécel. Csak a Magyar Alföldön tud ilyen forrón, igazán, ragyogóan nyár lenni. Mintha mérhetetlen tenger lenne a napfény és abban fürdenék, hajnalótalubizkolva az egész falu.

Communio! — Nagy ünnep! Már órák óta álltak a házak előtt a keményített rokolyás kislányok. Ki mert volna ráülni arra a gyönyörűséges sok fodorra, ráncra?

A hajadonok kezében kétszer is elhervadtak már a virágcsokrok és mindég újra friss rozmaringot, zsályát kellett szedni az imádságos könyv mellé.

Keményítőszaggal, virágillattal, rengeteg anyai intéssel volt tele a falu levegője.

Lina is olyan volt, mint a nyári nap kévébe kötött sugara, mikor beperdült Gida bácsi dolgozószobájába. Dúsan omlott fínom, puha kelméből ráncolt fehér szoknyája. Kék zsinoros mellénykéje szigorú vonalakba szorította karcsú derekát. Két hosszú

hajfonatában libegett a szalagsokor és ragyogott arcán a nagy, tiszta boldogság.

Mihály éppen gazdája fejére illesztette az ünnepi parókát. Ott ült az öreg úr az íróasztal mellett és szorgalmasan rótta tele betűkkel a nagy árkus papírost. Látszott rajta, hogy haragos, a lúdtoll keményeket szercesent és tintafoltok éktelenítették el írását.

De Lina most nem ijedt meg. Félelmet nem ismerő könnyű pillangó volt, ahogy odalibbent nagybátyja székének karfájára. Frissen kelt a szó az ajkán :

„Gida bácsi, megjöttek !“

Rádai türelmetlenül illesztgette fejét a ráerőszkolt parókába :

„Ki jött ? — Miért jött ?“

„A fiúk !“ — Diadalmi harsona, mindent magába foglaló boldogság volt a szó a Lina ajkán.

„Gedeon, Pál ! . . . Haragszom rájuk !“ — Az öreg úr feltörő indulata egyszerre Mihály ellen fordult : „Hát kend miért nem mondta ezt nekem ?

38 Órák óta hagy itt kínlódni. Megjönnek az unokáim

és hírül sem hozza. Tudta jól, hogy aggódok. Egész éjjel lestem őket. Kend meg bejön, én felöltözöm, itt ülök, mint a rémlátások rabja. Láthatja és még sem szól egy szót sem. Rossz ember! Puf... puf... rossz ember! Az én türelmemnek is van határa!”

Mihály hallgatva kefélté ura parókáját és eltelt egy kis idő, míg duzzogva megszólalt:

„Én nem mondhaték semmit! Én nyomukat sem láttam az úrfiaknak. Nekem nem szóltak, hogy megjöttek. Máskor csak azt rikoltják: — Mihály! — Mihály ide-oda! Mihály a gúnyám, a csizmám, a mentém. — Most reggel sem hívtak, nemhogy szépen kiabáltak volna, mikor megjöttek, amint való. Tudhatják, hogy felkelek éjnek idején és kipucolom ruhájukat hajnalban is. Ennyi az egész. Nékem van panasza okom és a szidás nem dukál nékem! Mondom, így van!”

Ráday homlokára tette sovány mutatóujját és Lina felé fordult:

„Mikor jöttek ? És te honnan tudod, hogy megjöttek ?

Lina felperdült ültéből. Szaporán fakadt a szó az ajkán :

„Nem tudtam aludni, Gida bácsi. Hajnalban felkeltem, akkor jöttek.“

Mihály dörögve szólt közbe:

„Le sem feküdt a kisasszony. Várta őket egész hajnalig és becsempészte a házba, mint a gonosz-tevőket. Ez az igazság. Mikor én a gyertyákat oltogattam, a kisasszony ott ült a nagy teremben és olvasott, mint, aki alvásra nem is gondol!“

„Olvastál?“ — Ráday, mintha egész új gondolatvilágba lenne elmerülve, mosolygott maga elé : „Olvastál ? . . . Mit olvastál ?“

Lina kicsit megrettenve szorította kezét ruhája ráncaiba és bocsánatkérően dadogta :

„Verseket, Gida bácsi kérem.“

„Milyen verseket ? . . . Puf . . . puf ! . . . Szerelmeseket, mi ?“

„Faludi verseit.“

„Úgy? Hogy jutottál hozzá?“ — Szigorú volt a vizsgálat.

Lina nem tudta, hogy őszinte vallomása vihart idéz-e fel, vagy bocsánat forrása lesz? De azért bátran felelt:

„Anénikönyvtárában annyi vers van, Gida bácsi.“
Az öreg úr elmélázott:

„Igaz, igaz, boldogult hitvesem mindenkinek felett szerette a magyar verseket.“ — Kicsit gondolkozott, aztán az asztalra csapott, de hirtelen haragjának a visszaemlékezés könnye adott súlyt: „Milyen verset olvastál?“

Lina megigazította szoknyáját. Keze végig járta símára fésült haját és halkán, édesen, frissen áradtak ajkáról a költő szavai:

„Nehéz jó barátot
Szíves, igaz társat
Találni!

De tőle nehezebb
És keservesebb
Elválni!
Mert a két szív
Olyan kincs,
Ha egymáshoz hív,
Melynél drágább nincs.“

„Puf, puf“ — mosolyogta az öreg úr. — „A feleségem is ezt szerette: — Nehéz jó barátot, szíves, igaz társat találni! — Szép! Bizony szép! Jó költő az a Faludi, de ...“ — Egyszerre magára ébredt és a jelenre. Szigorú lett száján a felismerés szava: „Te szerelmes vagy! Puf ... puf ...“ Végig végigméregette a viruló leányt és megtörve vont le a következményt: „Azt gondolom, férjhez kell adni téged.“

A felelősség terhe lekonyította az öreg úr fejét. Erre eddig még nem gondolt. Most pedig egyszerre megértette, hogy ez a virágzó teremtés már nem az övé, hanem az életé.

Lina is leszegte fejét. Cipellője sarka körül forgatta lábát és a földre nézett.

„Persze ...! persze ... Puf, puf!” — Az öreg úr elgondolkozott. „Nagy darab szép lány, itt az ideje! De ugyan kihez adnálak? Csak nem járom veled a pesti bálokat?” — Szeme most írására tévedt és egyszerre boldogan kapta fel fejét: „Puf ... puf ... Hát itt ez a Kazinczy, csinos, okos, művelt. Éppen jó lenne neked, Tuba!”

Lina elkacagta magát:

„Gida bácsinak lenne jó. Napestig beszélgetne vele Zrínyiről, én meg ülhetnék magányosan. Nem, nem. Nem is akarok én férjhez menni. Nem akarok én ahhoz az ócska Zrínyihez menni. Jó nekem így, Gida bácsinál!”

Ráday csak egy szót kapott ki az egészből és haragosan, sértődötten ismételte:

„Zrínyi!... Zrínyi!... Neked tán nem tetszik Zrínyi...” Visszaroskadva saját álomvilágába, elmerülten írt néhány sort, aztán felkapta fejét. Már

elfelejtette, hogy Linát kellene férjhezadni. Új emlék és érzés kelt szívében és hozott boldog mosolyt keskeny, ráncos szája köré: „Szóval, megjöttek az unokáim?”

„Hajnaltájban!” — magyarázta Lina buzgón. „Én vigyáztam, hogy a kutyák ne ugassanak. Mindjárt mondtam is a fiúknak, hogy Gida bácsi haragos, látni sem akarja őket és...”

Ráday lecsapta tollát és még parókáját is az asztalra dobta:

„Mi? Hogy én ne akarnám látni őket? Egész éjjel az unokáimat lesem és most...” Hirtelen észbekapott: „Puf, puf, vártam... lestem őket, de persze csak azért, hogy kidobhassam mind a kettőt és megmonddjam a csavargóknak, hogy...”

Kopogtak.

Mihály törhetetlen nyugalommal illesztette újra ura fejére a parókát.

Lina szívére szorította a kezét.

44 Az ajtó nyílt és a küszöbön ott állt feszes magyar ruhában egy karcsú, napbarnította, kedves

mosolyú fiatalember. Kazinczy nyomában jött, de szerényen félrehúzódott, hogy ne zavarja a családi viszontlátást. Linára nézett és Lina derűsen viszonozta finom mosolyát.

Ráday Pál pillantása hosszan símogatta nagyapja vézna alakját és aztán, mintha valami nagyon gyengéd érzés lőtte volna ki puskájából, egyszerre ott állt az öreg úr előtt :

„Édes nagyapám, ha látta volna, hogyan játszott az a lány !“

Ráday Gedeon a parókájába kapott, unokájának lelkesedése magasabb világba ragadta és elfeledve haragját, hevült érdeklődéssel kérdezte

„Mit adtak ?“

„Molière-től a Kényszerűségből való orvos-t. Micsoda mű. És magyarul. Magnificus splendidus ! Sajnálom, hogy megvárattuk a péceli rezidenciát, de nem lehetett eljönni onnan. Már egy órája beszélgetünk Kazinczyval egy állandó magyar theatrum lehetőségéről !“

„Meg is lesz és hamarosan meglesz! Puf... puf! Még tán én is megérem.“ Az öreg úr most már nemcsak haragját, hanem minden gondját, baját is feledte. Leste a szót Pali ajkáról és mint egy mesére éhes gyermek könyörögte:

„Beszélj, beszélj!“

Talán órákig tartott volna a diskurzus, ha Mihály meg nem sokalja és közbe nem szól:

„Méltóztassék tudomásul venni, hogy már harangoztak.“

„Jajj, öreg Mihály, kenddel még nem is törődtem.“ A Pali karja egyszerre Mihály válla körül volt. Csak keveseknek ajándékoz a természet ilyen, igazi érzésből fakadó, mesterkéletlen mozdulatot.

„Haragos vagy, öreg úr, egyetlen jóakaróm?“

„Haragos!“ — duzzogott Mihály. — „Mindég engem szidnak az úrfiak miatt.“

Pali hízelkedve veregette Mihály vállát:

46 „Béküljünk ki, öreg. Csak nem mehetünk mint haragosok a templomba. Gondold meg!“

Mihály meghatottan dünnyögött, de mielőtt valaki is megérthetett volna belőle valamit, a ház ura közbe harsogott:

„Ne rendezetek érzékeny jeleneteket. Mihály rossz ember, én tudom. Crudelis!”

Az öreg úr szigorú döntése után átölelte Linát:
„Gyerünk a templomba, Tuba“. Egyet bökött parókáján és Mihályhoz fordult:

„Maga is jöjjön.

Bánja meg bűneit velem együtt. Gyerünk!”

Pali éppen kezeügyébe esett és szabadon maradt kezét felnyújtotta unokája magas vállára, belekapaszkodva, rátámaszkodva. Ekkor vette észre Kazinczyt: „Ilyen korán felkeltél, amicus meus? Te is a templomba jössz? Bene benissimo! Csak gyere!” — Gondolatainak zűrzavarából hirtelen felvillant egy emlék. Mikor esemény volt, alighogy észrevette. Linához fordult: „Mit írt az emlékkönyvedbe ez a Franciscus?”

Ott álltak a küszöbön. A tornáról beáradt a nap. Ráday egyik karjában Lina volt, a másik karja a Pál vállán nyugodott :

„Ne szégyeld magad, Tuba. Ki vele !“

Linának égett az arca. Szíve nagyot dobbant szoros pruszlíkja alatt, lélekzete erősen mozgásba hozta fehér vállkendőjét. Halkan, engedelmesen darálta Kazinczy versét :

„Ki viselhetné ei
Élte súlyait,
Hahogy isteneink
Téged nem adának
Ez emberi nemhez :
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Kedves lyánya az égnek.“

48 „Gyönyörű“, rajongott Pál. A vers minden szava szemében égett. Kutató balja, nagyapja háta mögött,

megtalálta Lina jobbját. Az elhúzódó kezet a magáéba kényszerítette és ujjaik egybefonódtak.

„Gyönyörű ... puf ... puf“ — Az öreg úr folytatta útját ki a napfénybe.

„Mondtam, Tuba. Úgy-e mondtam, hogy benyomást tettél erre a Kazinczyra? Én mindent észreveszek. Az én hátam mögött nem történt és történhetik semmi!“

Kazinczy felnevetett:

„Pedig történik!“

„Mi?“ — Ráday dühösen fordult ki Lina és Pál közül és akkor ott volt előtte kézenfogva a fiatal pár, egymás szemébe pirulva. A nap mintha felragyogott volna. Széles karéjban vette körül a falu népe a tornácot. A fehérruhás lányok egymáshoz borultak, az öregasszonyok suttogó megjegyzései elértek Ráday fülét is. Az öreg úr pislogva, megvakulva kicsit a sok ragyogástól, kelletlenül motyogta:

„Puf, puf, hát így állunk? Ti ketten? Puf, 49

puf! Haszontalan lány, Semmirevaló fiú! — Többet nem tudott mondani, könnybe fúlt a hangja.

„Kézfogó, bátyám“ — szólalt meg Kazinczy. — „Kézfogó a communio napján.“

Karját nyújtotta Rádaynak és lassan mentek tovább a templom felé.

Kézenfogva lépegetett nyomukban a fiatal pár. A megkésett ifjú Ráday Gedeon Mihályhoz csatlakozott. Így haladt a menet és utánuk sorban rendezkedett a falu népe, az asszonyok, a virágos lányok, a férfiak.

Ráday nem szólt. Parókás fejét mélyen lehajtotta, de mikor a templom ajtajához értek, hirtelen felnézett. Szeme ravaszul vágott a Kazinczy szemébe és huncut mosoly villant fel benne: „Én már régen tudtam, nem meglepetés számomra. Csak úgy tettem, mintha nem láttam volna! Puf, puf.“ Igazolva érezte magát. Megfordult. A fiatal pár megállt és megállt Gedeon és Mihály és megállt a péceli nép hosszú menete.

. . . nem a hátam mögött, hanem velem, . . .

A templomban felzúgott az orgona, Ráday hangja boldogan kapott bele a szent hangokba:

„Pali ... Tuba ...! Hát kézfogó! Puf, puf. Kézfogó! Anno 1789 kézfogó Pécelen. Gyertek, gyertek a communióra. Kézenfogva gyertek és aztán tovább is mindig kézenfogva, de nem a hátam mögött, hanem velem, amíg csak élek.“

R U T H
BIBLIAI TÖRTÉNET KÉT KÉPBEN.

S Z E M É L Y E K :

NAOMI, ELIMÉLEK ÖZVEGYE.

RUTH {
ORPA } KÉT ÖZVEGY MENYE.

SZOMSZÉDASSZONY.

HIT ANGYALA.

REMÉNY ANGYALA.

SZERETET ANGYALA.

BOÁZ NÉGY SZOLGÁLÓLEÁNYA.

ÁZIZ SZOLGÁLÓLEÁNYA.

ÁZIZ HANGJA A SZÍNFALAK MÖGÜL.

ELSŐ KÉP.

A MOABITÁK FÖLDJÉN.

Majdnem üres szoba. A sarokban szegényes fekvőhely. A szoba közepén alacsony zsámolyon ül Naomi. Szürke ruha van rajta. Hosszú szürke fátyola teljesen eltakarja. Térdére könyökölve, arcát kezébe rejti. Fejét jobbra-balra ingatja.

Naomi : *(Mély sóhajjal.)* Mi lesz belőlem ? Mi ? Az Úr elhagyott ! Én az Isten előtt védeni akarom ügyemet.

Orpa : *(Hangja kívülről.)* Nem... nem !... Hova gondol, Aziz !... Özvegy asszony vagyok... A virág ! ... Be szép !... Köszönöm a virágot ! Mennyi, mennyi virág ! *(Beszalad nagy nyaláb virággal Naomi-hez.)* Anyám itt a tavasz... Megint tavasz ! *(Naomi lába elé teszi a virágot.)* Nézzen fel már ! *(Kicsit elkeseredve.)* Olyan szép !... Miért nem néz ide ?... Beteg ?... Szomjazik ?... Ruth nem jött még a vízzel ? Hol késik ? *(Megrázza a mozdulatlan Naomi vállát.)* Anyám, az élet szép ! Ne búslakodjunk ! Én

Istenem, nem lehet, nem szabad örökké sírni. Kinn minden virul... Mért ül mindig itt benn? *(Szétnéz.)* Szomorú ez a szoba... Oh, ez a szegénység!... Anyám mindig csak busít. *(Ünnepélyesen kiegyenesedik, érezni kell, hogy a bibliából idéz.)* — A köveket lekoptatja a víz, a földet elsodorja annak árja: az ember reménységét is így teszed semmivé. Csak önmagáért fáj a tested és a lelked is önmagáért kesereg. *(Megint Naomihez fordul.)* Anyám ilyen!... De az én reménységem!?... *(Felvesz egy virágot, beletemeli arcát, hosszan szagolgatja.)* Ő nem bánja, hogy már volt férjem és Betlehemből való... *(Boldogan.)* Feleségül akar venni. Van földje sok. Marhája, háza... *(Strással küzdve.)* Nem, azt mondtam neki, nem! De mi már csak örökké búsuljunk, sírjunk?... Anyám, mért nem felel?

Naomi: *(Az egész beszéd alatt nem mozdult. Most felemeli fejét.)* Csak önmagamért fáj a testem és a lelkem is önmagáért kesereg. Így mondtad, Orpa! Így!

Orpa: *(Gyengéden, de még keserűséggel eltelve.)* Fáj

a szíved, tudom. Az enyém is fáj, fáj, fáj, nagyon, de... (*Hirtelen vidámsággal.*) Ma valami jót eszünk vacsorára. Gyümölcsöt küld a szomszéd. Neki van a legszebb kertje Moáb mezején. A virág is kertjéből való. Gyümölcsöse csodálatos az Úr előtt. Hajnaltól késő éjszakáig dolgozik. Anyám, csak a hajnalban szedett virág marad friss és a harmatos gyümölcs a legízesebb. Ő mondta, ő, Aziz. És ragyog a szeme, ha szól hozzám és a virágok között talál a legszebbnek. (*Felkap néhány virágot, kiszalad és egy kosár narancsot hoz magával.*) Ide nézzen, anyám...

Naomi : (*Megrázkódik és hátraveti fátyolát.*) Ugyan mért kérdezel engemet, ha az Úr eltávozott tőled ?

Orpa : Nem távozott el. Felkeresett ! Reménységet adott, vigaszt ígért. (*Ábrándosan.*) — Felkelvén, menjünk a szőlőkbe, lássuk meg, hogy fakad-e a szőlő, ha kinyílt-e virágja, ha virágoznak-e a gránátalma-fák : ott közlöm az én szerelmemet veled. A mandragorák illatoznak és a mi ajtónk előtt vannak minden drágalátos gyümölcsök, melyeket, ó én szerelmem,

néked megtartottam. *(Átöleli Naomit.)* Így tanítottad te nékem anyám, a te hited szerint és így mondja nékem Áziz, a mi szomszédunk, ha az Énekek-Énekének szavával szól hozzám.

Ruth : *(Vállán agyagkorsóval, kezében kis batyuval jön. Végtelen gyengédség, szeretet és elszántság árad belőle. Megáll. A rajongó Orpát nézi és rászomorkodik Naomira. A korsót leteszi és aggódva mutat az anyósára.)* Beteg ?

Orpa : Az Isten tudja. Semmit sem eszik ! Sír ! Nem alszik !

Ruth : Igen, mindig sír. Mindig búslakodik. *(Letérdel Naomi mellé.)* Mért sírsz anyám ? Merre ragad téged a te szíved, és merre pillantottak szemeid ?

Naomi : *(Lassan felnéz.)* Mért sírok ? Merre ragadt el a szívem ? És merre pillantottak szemeim ? *(Ruth fejére teszi kezét.)* Miért kérded leányom ? A bánat útját járja a szívem és gyászt és bánatot látnak szemeim. A sorsunkra gondoltam Ruth és a múlt szavakat kovácsol a lelkembe. Azok a szavak sorakoznak, szomorú történet szövődik belőlük.

Ruth : (*Rajongó hittel.*) Az Úr szegénnyé tesz és gazdagít. Megaláz és felmagasztal.

Naomi : Ne szóljatok oly kevélyen, oly nagyon kevélyen. Akit az Úr kiválaszt szenvedésre, annak szenvedni kell és mindennapi tápláléka a keserűség kenyere. Rég volt, mikor az én férjem, Elimélek, elhagyta velem és két fiával Juda Betlehemét, ahol éhség lőn minden földeken és idejött vélem Moab mezejére.

Ruth : (*Még mindig Naomi lábánál.*) Tudom, anyám Naomi, és áldassék a nap, amikor ide jöttetek az én hazámba.

Naomi : (*Feláll.*) A férfi neve Elimélek és felesége neve Naomi. Két fiuk neve pedig Máhlon és Kiljon. És eljutának Moab mezejére és itt valának hosszú esztendőig. De meghala Elimélek és maradék árván én és az ő két fia...

Orpa : (*Türelmetlenül szakítja félbe az annyiszor hallott történetet.*) És Moabita lányokat vőnek feleségül a fiuk, engem és Ruthot és mi elhagytuk értük szü-

leinket és nem láttuk anyánk könnyeit és lábbal tapodtuk apánk gondjait. Gőgösek vagytok ti, kik Izrael földjéről jöttetek és nem irgalmas a ti istenetek. Sohase fogadtatok be egészen magatok közé. Idegenek voltunk ha imádkoztatok és idegen maradt ajkunkon a ti fohászotok.

Ruth : (*Felugrik*) Nem, nem ! Az én férjem háza az én házam volt, istene az én istenem és anyja az én anyám.

Naomi : De meghalának ők mind a ketten, Málon is Kiljon is és maradánk mi hárman, fiúk és férj nélkül. Azért nem elég a mi könnyünk a sírásokra és ajkunk ne fáradjon el a panaszokban. Idegen földön egyedül... egyedül... (*leroskad*)

Ruth : Térjünk vissza Izraelbe, anyám, ha te úgy érzed, hogy a te istened Bethelemben lakik és nem látogat meg a mi földünkön. Menjünk hát oda, ahol te egy kunyhóban lakol a te isteneddel, az én istenemmel.

Naomi : Éhség vár ott ránk és halál. Azért

hagytuk el a haza földjét, Elimélekkel, mert féltünk a haláltól. De a halál utánunk jött ide is. (*Felzokog.*) Elvitte férjemet, két fiamat, elvitte mindenemet.

Ruth : Nem a halál, az Úr vette el őket. Az én férjem Máhlon, zúgolódás nélkül tért vissza Ábrahám kebelébe. Az ő hite tette erőssé az én hitemet. Az én szerelmesem elment az Úr kertjébe, a drága füveknek táblái közé, hogy lakozzék a kertekben és liliomokat szedjen. A liliomok a hit liliomai, az én férjem, Máhlon hitéből termettek. Látom a liliomokat. Enyéme azok, minden megpróbáltatás szegénység és gyász fölött állnak, büszkén és fehéren.

Naomi : Nagy a te hited leányom. Én is szólhatnék úgy mint te, ha a te lelkedet viselném az enyém helyén. Most csak csóválhatom keserűségben megőszült fejemet.

Ruth : (*Átöleli Naomit.*) Ne keseregj anyám, mikor a kútnál álltam, hogy vizet merítsek, egy férfi jött oda hozzám. Szomjas és fáradt volt hosszú út

után és egy ital vizet kért. Idegen volt arca, szava, járása, de az én szerelmes férjem a te fiad nyelvén szólott hozzám. Izraelből jött, Juda Betleheméből, tevéken hozott árut a mi földünkre és szólt hálaadó szóval: „Meglátogatta az Úr az ő népét, Izrael népét, hogy adjon neki kenyeret. Gazdagon teremnek újra a mezők Betlehem körül és bőségben aratja a nép az Úr áldását.“ Elmondtam neked anyám, amint hallottam, úgy beszéltem el.

Naomi : *(Arca lassan átszellemül a hír hallatára.)* Az Úr szegénnyé tesz és gazdagít, megaláz és felmagasztal. Felemeli a porból a szegényt. *(Ettől fogva Naomi egészen megváltozik, szelíd és jószágos lesz.)* Haza, haza Betlehembe. Hosszú az út odáig és elkopik az én sarum és megperzseli lábamat a sivatag homokja, míg a holt tenger partját körüljárva, Betlehem áldott földjére lépek.

Orpa : *(Az egész jelenet alatt míg Naomi és Ruth beszéltek, ki-be járt. Most hirtelen megfordul.)* Soha mi oda élve el nem érünk.

Naomi : *(Ünnepélyesen.)* Ti nem jöttök velem én kedves két menyem. TérjeteK vissza apátok házába. Cselekedjék az Úr irgalmasságot veletek, amiképpen ti cselekedtetek a megholtakkal és én velem. *(Átöleli Orpát és Ruthot.)* Adja az Úr tinéktek, hogy találjatok nyugodalmat ki-ki az ő új férje házában. *(Megcsókolja az asszonyokat, akik vállára borulva sírnak.)*

Orpa : Bizony, mi veled együtt térünk a te népedhez.

Naomi : Mért jönnétek énvelem ? TérjeteK vissza leányaim apátokhoz, anyátokhoz. Ugyan megtartóztathatnátok-e magatokat, hogy férjhez ne menjeteK? Ne sírjateK. Csak engem talált az Úr keze.

Ruth : *(Felemeli fejét a Naomi válláról.)* Anyám !

Orpa : *(Hangosan sír.)* Nem, nem !

Áziz : *(Hangja kívülről.)* Orpa, gyorsan, kinyílt kertem legszebb lilioma, lássam szebb vagy-e annál is ?

Orpa : *(Strás közben.)* Áziz.

Áziz : *(Hangja kívülről.)* Orpa !... Orpa !...

Naomi : (*Magafelé fordítja Orpa arcát, letörli könnyeit.*) Eridj leányom, a te szerelmesed szava hív, menj, mutassa meg ő néked az ő orcáját, hallgassad szavát, mert gyönyörűséges a szava és ékes a tekintete. Áziz a tied és te az övé. Menj a liliumok közé. (*Magához öleli és megcsókolja Orpát.*)

Áziz szolgálóleánya : (*Egy szál liliummal kezében jön és féltérdre ereszkedik-Orpa előtt.*) Az én Uram vár téged, Orpa. Bevinne téged az anyjának házába és te tedd őt, mint pecsétet szívedre, mert erős a szerelem, mint a halál. Áziz várja Orpát !

Naomi : Eridj lányom és az Úr áldása kísérjen. (*Mégegyszer megöleli Orpát.*)

Orpa : (*Felsír.*) Anyám !

Naomi : Magammal viszem virágaidat, mint ifjúságod nyíló emlékét, elviszem a gyümölcsöt, amit adtál, hogyha nehéz utamban megszomjazom, úgy enyhítse kínomat, mint a te szerelmednek és jóságodnak harmata. (*Orpa kezét a szolgálólány kezébe teszi és áldásra emeli jobbját.*) Az Úr vezéreljen téged minden

útdon és adja néked az örömet és boldogságot, amit az én házamban nem találtál meg.

Orpa : Köszönöm, anyám ! *(A hangja elcsuklik, lassan tétozva megy, mindegyre visszanéz.)*

Naomi : *(Orpa virágait a narancsos kosár mellé teszi.)* Elkészültem az útra. Elindultam egyszer Betlehemből Elimélekkel és két fiammal. Most egyedül térek oda vissza, mert az Úr ellenem fordult és a Mindenható nyomorúsággal illetett engem. Egyedül . .

Ruth : *(Közbekiált.)* Nem egyedül !

Naomi : *(Feléjefordul, mintha eddig észre se vette volna jelenlétét.)* Egyedül ! Ime a te testvéred, Orpa visszatért az ő népéhez és az ő isteneihez, térj vissza te is. Térj vissza, Ruth.

Ruth : *(Összekulcsolt kézzel néz fel Naomira.)* Ne unszolg, hogy elhagyjalak, ahova te mégy, oda-megyek és ahol te megszállsz, ott szállok meg ; néped az én népem és istened az én istenem. Ahol te meghalsz, ott halok meg, ott temessenek el engem is. Csak a halál választ el engem tőled.

Naomi : Fiatal vagy még leányom, hosszú az utad a halálig. Az én utam a szenvedés és fájdalom útja. A tied...

Ruth : *(Átszellemülten, szinte vallásos rajongással.)* Kiszámíthatjuk-e mi, hogy kik vagyunk és mi lesz belőlünk? Az ember mindig csak az egyiket vagy a másikat cselekedheti a dolgok közül. Ha pedig érezzük, hogy csak így és nem másként tehetünk, adjunk hálát az Úrnak, hogy a választást nem miránk bízta. *(Megfogja Naomi kezét és elszántan jelenti ki.)* Veled megyek, Naomi.

Naomi : Gondolkodjál leányom. Az idő rövid. Szállj magadba, vizsgáld meg a szívedet. Alkonyat előtt útra kelek. Egy marék földért megyek az én férjem és fiaim sírjához, hogy keblemen hordozzam míg élek. Nemsokára ismét itt leszek, Ruth és te ne szégyeljed visszavonni gyors elhatározásodat. *(Meggisimogatja Ruth fejét, aztán elmegy.)*

Ruth : *(Szétnéz, tépelődik. Majd leborul a fekvőhelyre, fejét tenyerébe hajtja.)* Segíts meg, én Istenem!

(Előbb halk, majd egyre erősödő zene.
Végül felhangzik a XXV. Zsoltár.)

Szívemet hozzád emelem,
És benned bízom Uram!
És meg nem szégyenítettem,
Nem nevet senki rajtam.

(Az ének elhal. A háttérben fény gyul-
lad fel és megjelenik a három angyal.)

Első Angyal, a Hit : Tartsd meg a Te hitedet
Ruth és megáld Téged az Úr az ő kegyelmével.

Második Angyal, a Remény : Akiből nem fogy
ki a hit, abban örökké él a reménység.

Harmadik Angyal, a Szeretet : *(Ruthoz lép és
megérinti vállát.)* Mért hívja a hitet és reményt az,
kinek szeretet lakozik szívében? Hit, Remény,
Szeretet, e három közül pedig legnagyobb a Szeretet.

Ruth : *(Felemeli fejét és most már ő is fény-
árban úszik.)*

Szeretet : Az Úr küldött hozzád, a szeretet nevé-

ben, mely előnti a lelkedet és nehéz terhet kényszerít vállaidra. Mert a szeretet hosszú, tűrő és kegyes. A szeretet mindent hiszen, mindent remél és mindent eltűr. A szeretet soha el nem fogy. Soha el nem fogy a te szívedből Ruth, soha, ezért menj a te utadra. Kövessed a te napadat, a te férjed anyját, Naomit és bízzál az Úrban, míg szeretni tudsz.

(Az angyalok eltűnnek, halk zene.
A fény elalszik.)

Ruth : *(Lassan feláll, az arca ragyog. Nagy extázisból tér magához. Végig megy a szobán. Felnyalábolja Orpa virágait, egészen előre jön és újjongva kiált fel.)* Anyám, Naomi ! ... Haza, haza Betlehembe !

FÜGGÖNY.

MÁSODIK KÉP.

BETLEHEMBEN.

Kiesi szoba, két fekvőhely, a középén mosóteknő. Naomi a földön térdelve mos. A szomszédasszony egy számolyon kuporogva nézi.

Naomi : *(Kicsavar egy darab ruhát és mintha egy hosszú történetet fejezne be, jelentősen néz a szomszédasszonyra.)* Így tértem vissza én és velem Moabita Ruth, az én menyem, Moab mezejéről. Jöttünk mind a ketten hosszú úton és sok szenvedés árán. És érkezünk Betlehembe, az aratás kezdetén.

Szomszédasszony : És hol van Ruth, a te menyed ? *(Rosszakaratúan pletykálkodva.)* Sohase lehet látni.

Naomi : Kijárogat a mezőre, hogy kalászatot szedegessen. Mindennap megy és én mindennap mondom neki : menj, édes lányom.

Szomszédasszony : *(Gúnyosan.)* Látom, a te

menyed a te lelkednek megvidámítója és vénségednek istápolója.

Naomi : Az Úr áldja meg őt, aki engem szeret és többet ér nékem hét fiúnál. Ő gondoskodik rólam. Vízet hoz, ha megszomjazom és szedegeti a kalászt a gazdagok földjén, hogy ne szűkölködjem élelemben.

Szomszédasszony : Szerencsés a te hazatérésed apáid földjére, mert veled jött a te menyed, Ruth. Látom, gazdag a ti aratástok. Teli a házad gabonával. Hol találhat ily sok kalászra Ruth ? Ki az a gazdag, ki nem sepri össze termését a szegények elől ? Sehogyse világos a dolog én előttem.

Naomi : Az a gazdag, rokonom, az én férjem után. Előkelő derék ember Elimélek nemzetségéből, neve Boáz. Áldja meg őtet az Úr. Az első nap, hogy kiméne a mezejére és ott találta Ruthot, megkérdezte, hogy kié ez a leányzó ? És az aratók felügyelője felelte : „Az a moabita leányzó, aki Naomival jött a Moab mezejéről.“ És akkor megszólala Ruth is, kérvén Boázt : „Hadd szedegessek, kérlek és hagy tar-

lőzgassak a kévék közt, az aratók után.“ És ott maradt reggeltől fogva estig és azóta is, csak éppen éjjel pihent egy keveset a házban.

Szomszédasszony : Más mezejére nem is jár ?

Naomi : *(Abbahagyva a mosást, kicsit bosszankodva.)* Miért menne máshova ? Boáz megmondotta neki : „Ugyan édes leányom, hallottad-e ? Sohase menj te szedegetni más mezőre, el ne menj innen, menj csak te mindenütt az én szolgálaim után.“

Szomszédasszony : Ejnye, ejnye ! Hogy, hogy talált Ruth ilyen kedvességet a gazdag úr szeme előtt, holott ő idegen ?

Naomi : Ruth kedves mindenki szeme előtt.

Szomszédasszony : Az én szemem előtt is az.

Naomi : Áldott legyen az Úr, aki nem vonja meg irgalmasságát az élőkől és holtaktól.

Szomszédasszony : Nagy az Ő irgalmassága, hogy segíségekre küldte Boázt. Azt a férfiút, aki legközelebbi rokonaid közé való. *(Kis szünet után, gúnyosan.)* Nincs néki más szándéka is ? Nem akar

ő néked és Ruthnak nyugalmat és hogy jól menjen dolgotok az ő házában ?

Naomi : *(Közben felemelte a mosóedényt, hogy félretegye. Kezében a dézsával fordul a szomszédasszony felé.)* Ilyesfélét még nem gondoltam, mért akarná Boáz feleségül az én menyemet ? *(Bosszúsan, nagy zajjal teszi félre a dézsát.)* Csak neked jár mindig ilyesmi a fejedben.

Szomszédasszony : *(Nyugodtan és fölényesen.)* Az előrelátást és bölcs okosságot is az Úrtól kapjuk, Naomi.

Ruth : *(Fején kosárral, kezében batyúval jön, nagyon vidám és boldog.)* Megjöttem, anyám. Az árpaaratás és búzaaratás íme bevégeződött.

Szomszédasszony : Az Úr legyen veletek, Naomi és Ruth. És adjon nektek alkalmat érdemes fejtörésre.

Ruth : *(Letészi a batyút és a kosarat. A kosárban lévő gabonaszemeket pergeti ujjai között, miközben beszél.)* Nézd, anyám, milyen sok ! Hogy érdemeltünk ennyit ? Látod, ki is csépezték nekünk.

Naomi : Áldott legyen, aki rád tekintett.

Ruth : Ezerszer áldott Boáz, mert ő megparancsolta az ő szolgálóinak, hogy a kévék közül is huzogassanak nekem kalászokat és hagyogassák el, hogy én felszedhessem és senki ne dorgáljon engem. Mikor pedig bevégződött az aratás, szólt hozzám Boáz : „Add ide a nagykendődet és tartsad“. És én odatarottam és Boáz telemérte árpával. Idenézz ! (*Kibontja a kendő csücskét.*)

Naomi : (*Belepillant a batyúba.*) Hála az Úrnak, nem jöttél üresen a te napadhoz. (*Megöleli Ruthot.*) Most ülj le és pihenj. Fáradt lehetsz és éhes.

Ruth : (*Leül és vidáman mesél.*) Az evésnek idején Boáz szólított : „Jer ide és egyél a kenyérből.“ Adott nekem is enni.

Naomi : Nem is beszél tán olyan ostobaságot a szomszédasszonyunk... Vajjon mi lehet a szándéka Boáznak véled, hogy így felemelt a szegény kalászszedők sorából ?

Dicsérjétek az Urat,
Áldjátok Ő szent voltát,
Dicsérjétek mennyekben
Hol országol kegyesen,
Az Ő nagy dicsőségében.

Boáz szolgálóleányai jönnek. Az egyik
színes tálat hoz, gyümölcessel, a másik
vázát, virággal. A harmadik drága
fátylat, a negyedik nehéz arany kar-
kötőt, bársony vánkuson.

Naomi : *(Bámulva néz rájuk.)* Kik vagytok és
mért jöttetek ?

Első leány : *(Előre lép és térdet hajt Ruth előtt.)*
A mi urunk, Boáz küldött hozzád és a te menyedhez,
Ruthoz. Nyomon követtük őt, míg hozzád hazatért.

Ruth : *(ülve marad a zsámolyon s félve sikolt fel.)*
Mit akartok ti ?

Első leány : *(Leleszi a gyümölcsöstálat Ruth elé.)*
Urunk, Boáz tud mindent, amit te cselekedtél a te
napaddal, férjed halála után. Hogy elhagytad érte

a te apádat és a te anyádat és a te születésednek földjét s jöttél ahhoz a néphez, amelyet nem ismertél azelőtt. Férjed népéhez jöttél szeretettel.

Második leány : *(Leleszi a virágot, melyet drága korszóban hozott a vállán. Az első leány hátralép és most a második hajt térdet.)*

Második leány : Fizessen meg az Úr a te cselekedetedért és legyen a te jutalmad Izrael istenétől, akinek szárnyai alá oltalmat keresni jöttél.

Harmadik leány : *(A fátyolt a gabonás kosárra borítja.)* Az Úrnak áldotta vagy te ! És ne félj, urunk, Boáz megtesz néked mindent, amit csak kívánsz. Készíti már házát befogadásodra, hogy a te házad is legyen és pompásabb, mint eddig volt.

Negyedik leány : *(A karkötőt Ruth karjára fűzi.)* Ezt küldi néked az én uram és vár téged arannyal, ezüsttel és drága kövekkel gazdag házában. Tarka szőnyeget terít lábad elé és virágot fűz a hajadba, mert szép vagy és igen kedves neki.

Naomi : *(Az ajándékokat nézegeti. Nagyon vidá-*

man tekint Ruthra.) Jó édes leányom, hogy Boáz szolgálóival jártál a tarlón és nem találtak téged más mezőn.

Első leány : Naomi, Boáz érted küldött minket. Beszéde van véled.

Második leány : Ruthról, a te menyedről akar hallani és az ő szeretetének nagyságáról.

Harmadik leány : *(Megfogja Naomi kezét.)* Jer. A ti szegénységetek napjai véget értek, mert Boáz, a mi gazdánk, feleségül kéri a Moabita Ruthot.

Naomi : Megyek édeseim, megyek. Óh áldott legyen az Úr, aki szerencsével halmozta el Ruthot és nem engedte, hogy támasz nélkül maradjak. *(El a leányokkal.)*

Ruth : *(Dermedten bámul utánuk, aztán kétségbeesetten kiált fel.)* Anyám ! . . . Nálad akarok maradni . . . Itt, a te házádban, itt . . . *(Sírva borul a fekvőhelyre.)*

(Zene hangzik, majd fény gyullad fel.)

Ruth : *(Abbahagyja a sírást, felfekint. Előtte áll a Szeretet Angyala.)*

Szeretet Angyala : *(Szavait halk zene kíséri.)* Ne

sírij Ruth és ne ellenkezzél. Nagy dolgokra szemelt ki az Úr tégedet. Boáz felesége leszel és amit az Úr eddig nem adott meg neked, fiad fog születni. A Te fiadnak, Obédnek, megint lesz fia és annak is fia lesz és mindig így tovább, sok emberöltőn át, míg aztán csillag tűnik fel Betlehem felett, amilyen még nem ragyogott soha és egy gyermek fog a jászolban feküdni, a te nemzetségedből. Isteni gyermek, a te szereteted és jóságod záloga, hogy Megváltója legyen népének és minden népeknek, kiknek szívébe utat talál a jóság és szeretet. *(Felemeli a fátylat, amelyet Boáz küldött és Ruth fejére borítja, aztán kézenfogja őt és felemeli.)* Ne félj Ruth, az Úr kísér téged Boáz házába és kegyelem ez az Úrtól. Jöjj Ruth. *(Kézenfogva egész előre vezeti.)* Kövesd az Úr szavát, mert kedves vagy te Ő előtt. Gondolj a csillagra, amely egyszer ragyogni fog Betlehem felett.

(Diadalmas zene esendül fel, az angyal lassan, kézenfogva vezeti el Ruthot.)

Ruth

JULIÁNKA.
TÖRTÉNELMI JELENET
AZ OSTROMOLT MUNKÁCSI VÁRBAN.

SZEMÉLYEK:

RÁKÓCZINÉ ZRINYI ILONA.
RÁKÓCZI JULIÁNKA, TÍZÉVES } GYERMEKEI.
RÁKÓCZI FERKÓ, KILENCÉVES }
ORSIKA }
RÓZSIKA } ZRINYI ILONÁNÁL NEVELKEDŐ
ENIKŐ } 10—12 ÉVES ÜRIKISASSZONYKÁK.
MÁRI }

ZSUZSA, JULIÁNKA DAJKÁJA.

A munkácsi várnak egy üres szobája. Néhány régi bútor össze-
visszaságban, látszik, hogy inkább raktárnak használják a
helyiséget. A szoba közepén cifra számoly.

Juliánka : *(Egyedül ül a zsámolyon, a babájával babrál, szépíti, aztán felemeli és beszél hozzá.)* Most te vagy Rákóczi Juliánna. Te, én vagy. Én pedig az édesanyám, Zrinyi Ilona. *(Leülteti a babát.)* Jól figyelj! Tudom, nehézfejű vagy, de azért talán megérted, milyen komoly dolgokról van szó! *(Kívülről lövés zaja hallatszik.)* Hallod, lönek? Ez az ellenség. Már több mint egy éve ostromol minket a német... Téged is ostromol. Ne nézz rám olyan bután. Itt vannak a vár körül, Munkács körül, a németek. *(Büszkén kiegyenesedik.)* De az én édesanyám ellenáll. Ha ő nem lenne... Téged is ő véd meg, ő, Rákócziné, Zrinyi Ilona. *(Lehajol a babához.)* Milyen ostoba nagy üveg-szemed van! *(Nagyot sóhajt.)* De kivel beszélgessek? Ferkó valahol a katonák között kószál. Rákóczi Ferkóból nagy hős lesz. *(Előre jön.)* Én is szeretnék hős lenni, mert akkor nem félnék édesanyámtól. Tudod, Panni, nekem is az asszonyházban kellene lennem, hogy varrni tanuljak. A leányok mind ott vannak. Orsika, Rózsika, Enikő, Mári. Ebből megint

szidás lesz. De én unom a varrást. Milyen nagy ingeket varrnak a katonáknak és mekkora lepedőket szegnek. (*Felkacag.*) Multkorában Enikő, meg én belecsavarodtunk az egyikbe, Zsuzsa dada sopánkodott és sehol sem talál. (*Zsuzsát utánozza.*) Jaj, lelkem, Juliankám, szemem fénye, gyöngyház királyném, hová lettél?... Zsuzsa dadától nem félek, pedig mennyit pöröl. A vasárnaptól félek, akkor van a séta körül a várfalon. Menni kell. Édesanyám megmutatja, hogy nem fél az ágyúdörgéstől. Ott sétálunk az ellenség szemeláttára. Néha úgy megizzad a kezem asszonyanyáméban. (*A babájához hajol.*) Te még jobban félnél, mi? Próbáljuk csak meg. (*Felemeli a babát, kézenfogja és feláll a zsámolyra.*) Mondtam már, te vagy Rákóczi Julianna és én Zrínyi Ilona. Képzeld el, lenn az ellenség, mi megyünk bátran, nem félünk...

(Kívülről ágyúdörgés, nehéz tárgy zuhanása. Juliánka le akar ülni, de a zsámoly mellé esik.)

Juliánka : Ágyúgolyó ! *(A tagjait dörzsöli és sírós hangon szidja a babáját.)* Panni, te ostoba, azért nem kell engem földre rántani ! Ki fél egy ágyúgolyótól ?

Kinn kiabálás : Ferkó urfi, Rákóczi
Ferenc, kis fejedelmünk, Jézus Mária,
csak nem történt baja ?

Ferkó : *(Kívülről.)* Micsoda óbégatás ? Aki egy ostromlott várat akar felszabadítani, annak harcolni kell. *(Haragosan jön és még visszaszól.)* Jajveszékelő gyáva banda. *(Meglátja Juliánkát.)* Erőszakkal hoztak el a harcból, mert beütött egy golyó.

Juliánka : *(Félénken.)* Nagyot szólt, Ferkó ...
Én magam is ...

Ferkó : *(Szigorúan.)* Julianna !

Juliánka : Majdnem megijedtem, de csak majdnem. *(Kiegyenesedik.)* Cseppet sem féltem. De azért jobb lenne, ha nem kószálnál ott kinn ...

Ferkó : Mi ? Hát ki parancsol nekem, majd megmutatom én, hogy nem félek senkitől, semmitől. Ki itt az úr ?

Zrinyi Ilona : *(Közben csendesen belépett. A gyerekek észre sem vették. Most hirtelen megszólal.)* Vajjon ki itt az úr ?

Juliánka : Jézusom, asszonyanyánk ! *(Gyorsan elbújik a háttérbe egy függöny mögé.)*

Zrinyi Ilona : *(Ferkóhoz fordul.)* Ismétlem, ki az úr ?

Ferkó : *(Dacosan néz a földre.)* Asszonyanyám tudja !

Zrinyi Ilona : Tudom. Én vagyok az úr, kedves fiam ! És kedves fiamnak engedelmeskedni kell ! Hol a pater ? Mért nem tanulsz ? Asinus vagy.

Ferkó : *(Megbotránkozva.)* Édesanyám !

Zrinyi Ilona : Jobb a katonák között ? Ott nagyságos úrfi vagy ! A hős Rákóczi ! Talán nagyságos fejedelemnek is szólítanak ? Jól esik úgye ? De azért mégis ostoba fráter vagy. Kíváncsi, kotnyeles. A szórakozásból nem élünk meg. Dolgozni kell. Nem adott a pater semmi leckét mára ?

Ferkó : Latin episztulát kellene írni.

Zrinyi Ilona : Meg is fogod írni és szót fogadsz a paternek. *(A fia vállára teszi kezét.)*

Ferkó : Ma már két álló órát tanultam. Könnyű a főtisztelendő paternek, ő benn szeret lenni a biztonságos belsővárban és tanítani és imádkozni. Neki nincs mással dolga, csak a jó Istennel. És szépen megfér vele, mert igen szent életű, de nekünk a némettel kell megbírkózni, nekünk hősöknek kell lenni.

Zrinyi Ilona : *(Egy pillanatra elfordul és elmosolyodik, de aztán megint szigorúan fordul a fiához.)* Jól van fiam, te azt hiszed elég, ha a szád jár. Mit gondolsz, azért hoztalak a világra benneteket, hogy felnőjeteek mint a gaz a réten? Ha Isten segédelmével fejedelem leszel egyszer, akkor hozzám fogsz szaladgálni, hogy én írjam meg a latin levelet helyetted? Egy-kettő, menj dolgozni. Bezárlak és addig ki nem engedlek, míg nincs készen a feladatod! Megértetted?

Ferkó : *(Az ajkát harapdálva.)* Meg.

Zrinyi Ilona : Majd küldök egy pohár tejet. 83

Az jó a lelkesedés ellen, szépen megnyugszol és éhen sem halsz. *(Körülnéz.)* Hová lett Jilianna? Ma sem jött az asszonyházba, ő is menekszik a munka elől, ha csak teheti. Majd rátalálok és akkor... Gyere fiam! *(Kézenfogja Ferkót. Mindketten el.)*

Juliánka : *(Óvatosan kidugja fejét a függöny mögül és azulán előjön, maga után vonszolva a babáját.)* Panni, Panni! nehéz az élet. Több a gond, mint az öröm, hidd el! *(Leleszi a babát.)*

(Enikő, Orsika, Mári, Rózsika berohannak.)

Rózsika : Juliánka, úgy haragszik a nagyasszony. Rettentő szigorú a szeme. Reszkettem, mikor rám nézett. Pedig rád haragszik, nem énrám.

Orsika : Szidott téged már kora délután. Most keresnek.

Enikő : *(Megöleli Juliánkát.)* Én a te munkádat is elvégeztem, te szegény, de hiába minden.

Mári : Ferkót bezárták! Te hol voltál? Hova

tüntél el? Zsuzsa dada teleóbégatja a várat, be nem áll a szája.

Orsika: Őt kellene a német ellen küldeni. Ha elkezdene beszélni, attól az ágyúszótól biztosan mind elszaladna az ellenség.

Juliánka: *(Félretolja a leányokat, büszkén.)* Ostobák vagytok. Jegyeztétek meg magatoknak, hogy ha Rákóczi Julianna nem varr, az az ő dolga. Nagyon kedves Enikő, hogy helyettem is dolgoztok. A hazáért teszitek, nem értem. Engem csak büntessen meg asszonyanyám. Ferkó is megérdemli, ha bezárták. Mért nem tanul? Az öreg dadámat pedig senki se merje bántani, szeret engem. Megértettétek? *(Nagyon kegyesen.)* Különben kedves, hogy eljöttetek. Kissé már unatkoztam. Most szórakoztassatok.

Mári: Mért vagy mindig ebben az ócska szobában?

Juliánka: Ez az én tanyám, az én birodalmam.

Orsika: *(Nevet.)* Itt könnyű elbújni.

Juliánka: Itt szabadság van. Egy Rákóczi ivadék nem bújkál soha.

Zsuzsa dada : *(Óbégatva jön.)* Jaj pinytőkém, egyetlcnem, patyolat virágom, ragyogó harmatcsep-pem, királykisasszonyom . . . Hol vagy, hol vagy ? ?

Juliánka : *(Miközben Zsuzsa dada ide-oda forgó-lódik, a nélkül, hogy szétnézne, újra elbújuk a függőny mögött. Sógva a leányokhoz.)* El ne áruljátok !

Orsika : Mi is Juliánkát keressük ! Csak nem jaj-gatunk annyit.

Zsuzsa dada : Itt kell lennie valahol ! Itt szeret lenni !

Mári : Nincs itt, Zsuzsa néni.

Zsuzsa dada : Mennyi bajom van vele, én édes tündér Ilonkámmal. Jaj, jaj, a Ferkó úrfinak is tejet kell vinni. Áristomban a lelkem. Haragszik a nagy-asszony. Juliánkának be kell szegni a nagy lepedőt, ha reggelig is dolgozik. Jaj, drága nagyasszonyom, igen megharagudott. Az a gonosz német meg csak lövöldöz. Lövöldöz bizony éjjel, nappal. Előbb-utóbb ki-lyukasztja a sok robaj a fületem.

Rózsika: Akkor majd fülön-függőt visel Zsuzsa dada.

Zsuzsa dada : Fogd be a szádat, nem szeretem a sok beszédet. Mit ólálkodtok itt ? Menjetek a dolgoatokra.

Orsika : A munka is elfogy egyszer. Mink elkészültünk vele. Most Juliánkát keressük. Játszani szeretnénk.

Zsuzsa dada : Játszani, játszani akartok az én angyalkámmal, az én tündérkirálynémmal ? Jaj, jószágos ég, annak meg varrni kell azzal az ennivaló kis patyolatkezeivel. S virrasztani, amíg csak a szeme bírja.

Rózsika : Enikő megvarrta az ő részét is.

Zsuzsa dada : *(Magához öleli Enikőt.)* Áldott kis virágom. Eszem azt a jó szívedet. Akkor az én Juliánkám, az én szívem, lelkem, mára már szabad. Csak a nagyasszony meg ne tudja, hogy más csinálta meg helyette. El ne járjon a szátok.

A lányok : Mit gondol Zsuzsa néni ? *(Kézén-jova körüláncolják az öregasszonyt.)* Éljen Zsuzsa néni !

Juliánka : *(Gyorsan előbújik és belekapcsolódik a körbe.)* Éljen az én drága Zsuzsa dadám.

Zsuzsa dada : Mennyországom, mindenségem hát itt vagy ? Csakhogy meglettelek. *(Miközben Zsuzsa beszél, a leányok vadul forognak körülötte, úgy, hogy ő is forogni kénytelen.)* Jaj, csak el ne tűnj újra, jaj, jaj, csak maradj itt nálam. Add a kezéd, viszünk együtt tejecskét Ferkónak, aztán mesélek Tündér Ilonáról. Csak el ne szaladj tőlem, Juliánkám, lelkem.

Juliánka : *(Kiválik a keringésből, a leányok is megállnak, Juliánka Zsuzsa dada nyakába csimpaszkodva.)* Itt vagyok, nó !

Zsuzsa dada : Édes kis szentem, Juliskám, de haszontalan gyerek vagy te, nagyságos kis úrnőm. Hát nem szégyelled elbújni a dadusod elől ? Hadd szorítsalak a keblemre, te rossz, te rossz, te ádáz gyerek. Ferkó kirohan a katonák közé, hogy kiva-cogja az ember félelmében még a lelkét is. Te meg itt vagy, ezer veszély közt, ebben a kísérteties, elhagyatott szobában.

Orsika : Igaza van, Zsuzsa néni. Még el talál sülni a zsámoly és Panni baba megfojtja Juliánkát.

Juliánka : *(Kibontakozik Zsuzsa dada öleléséből.)*
Elég volt az ölelgetésből. Térjünk a dologra! Hova zárták be Ferkót?

Zsuzsa dada : Ide a szomszédba, lelkem, angyalkám. Szegény drágámnak semmit sem adtak, csak egy kalamárist, meg egy pennát, hogy írja a levelet a paternek. Még vacsorát sem adnak az aranyomnak. Egy pohár friss tej, ennyi az egész, így rendelte a nagyaszony. Mintha már éhínség volna a várban. A katonáknak nyalábszám hordhatom a szalonnát, meg a faintos kolbászt, a kis fejedelem meg éhezik.

Juliánka : Te szabadon bemehetsz Ferkóhoz?

Zsuzsa dada : Hogyne, lelkem. Látod, itt lóg a kulcs az övemén. Rámbízták szegény kis gazdámát. *(Hatalmas kulcsot mutat a gyerekeknek. Hosszú szalagon lóg a derekán.)*

Juliánka : *(Hirtelen felélénkülve.)* Csak vidd gyorsan azt a tejet. Fontos, nagyon fontos. Ferkó úgy is utálja.

Zsuzsa dada : Megyek, megyek angyalkám. *(El.)*

Orsika : (*Utána kiált.*) Egy darab kalácsot ne sajnáljon tőle, Zsuzsa néni !

Juliánka : Éljen, éljen ! Rákóczi Ferencet kiszabadítjuk a börtönből. A szegény főtisztelendő pater egész éjszaka fog imádkozni a lelki üdvéért és én kapok egy jó nagy pofont édes asszonyanyámtól.

Mári : Miket beszélsz össze-vissza ?

Orsika : Mond meg már, mit csináltál egész délután ?

Rózsika : (*Pannit dédelgeti.*) Téged cibált, látom.

Enikő : Jó is annak, aki főúri kisasszonynak született.

Orsika : Az bizony igaz, nem parancsol neki csak Zrínyi Ilona, aki mindenkinek parancsol és az a sok mindenki mind parancsol nekünk.

Juliánka : Én sohasem parancsolgatók nektek. Én nem szeretnék, csak a németnek parancsolni. Legyőzném ezt a lövöldöző bandát, hogy aztán a generálissal mosassam a Panni alsóruháját.

Zsuzsa dada : (*Lelkendezve jön.*) Jaj, a Ferkó

lelkem, hogy dolgozik. Az a szép szőke haja mind a homlokába hullott. Csak be ne tintázza azokat a gyönyörűséges fürteit.

Juliánka : *(Eloson Zsuzsa mellől és egy hatalmas ollót kotorász elő a zsámoly alól. Ajkára helyezi ujját, csendre inti a leányokat.)* Pszt ! Pszt !

Orsika : A legszebb fiú a világon, Rákóczi Ferkó.

Zsuzsa dada : Bíz az, az.

Enikő : A legokosabb is.

Rózsika : A mi fejedelmünk.

Zsuzsa dada : *(Meghatottan.)* A nagyasszonyunk rabja.

Juliánka : Ne búsulj, Zsuzsa dada, minden rendbe jön. *(Közben ügyesen lenyisszenti a kulcsot Zsuzsa övéről és elrejti a hátamögé.)*

Mári : Már nem sokáig lesz rab Ferkó.

Zsuzsa dada : Jaj lelkecském, bíz a még soká ! Mert csak egy ám a magyar igazság, de hosszú egy olyan istentelen latin levél. Én pedig most megyek, mert az a haszontalan konyhanépség, az a sok szele-

burdi lány mind csak a katonákra gondol. Pedig finom vacsora kell a mi drága jó nagyasszonyuknak. (El.)

Juliánka : (*Felemeli a kulcsot.*) Na, ki szabadítja ki Ferkót ?

A leányok : (*Egyszerre.*) Én... én... én !!

Juliánka : Megcsináltátok, amit parancsoltam ?

Enikő : Meg, hogyne. Éppen úgy, ahogy akartad.

Juliánka : Hozzátok !

A leányok : (*Indulni akarnak.*) Hozzuk.

Juliánka : Orsi, te itt maradsz !

(Enikő, Mári és Rózsi el.)

Juliánka : (*Átöleli Orsikát.*) Te tetszel Ferkónak legjobban, eridj, szabadítsd ki a fejedelmet.

Orsika : (*Megöleli Juliánkát.*) Köszönöm, amit most értem teszel. Ez a legszebb napja életemnek. (Szívére szorítja kezét.) Soha így még nem dobogott a szívem. (*Magasra tartja a kulcsot.*) Éljen a fejedelem !

Juliánka : (*Egyedül. Felemeli a babáját, gondosan elrendezi ruháját és a zsámolyra ülteti.*)

92 Na Panni, most jól figyelj. Olyat még nem látott

az a buta kék szemed, amelyet most fog látni. Nem bánom, ha három napi áristomot is kapok kenyéren és vizen. Megér mindent az, ami most fog történni. Figyelj csak, hogy mire képes Rákóczi Juliánna.

Enikő, Rózsika és Mária : *(Egy felcsavart zászlóval jönnek.)* Itt van !

Juliánka : A zászlót állítsátok a sarokba és ha Ferkó jön, akkor bontsátok ki.

A lányok engedelmeskednek. A színpalak mögött felhangzik :

„Csinom Palkó, esinom Jankó“.

A dal lassan elhal, Orsika és Ferkó kézenfogva jönnek.

Juliánka : Kiszabadítottunk, Ferkó !

Ferkó : *(Orsikára néz.)* Ez a kis angyal !

Juliánka : *(Megvetően biggyeszi állát.)* Az ember Mindig idegen leányoknak köszöni meg azt, amit a testvére tesz érte ... Nem baj ! *(A leányokhoz.)* Előre bajtársak.

Enikő, Rózsika és Mária : *(Kibontják a zászlót. Nagy betűkkel hímezték rá : Pro libertate. Meghajtják*

a zászlót Ferkó előtt. Fél térdre ereszkednek.) Éljen a mi nagyságos fejedelmünk, kedves pajtásunk, Rákóczi Ferkó! Sokáig éljen!

Zrinyi Ilona: *(Megjelenik a háttérben és észrevétlenül figyeli a gyermekeket.)*

Ferkó: Köszönöm kedves híveim a hódolatot és ígérem nektek, hogy ha én egyszer kibontom ezt a zászlót, akkor rettegni fog az egész világ! *(Előrelép.)* Cum deo, pro patria et libertate! Ez a jelszavam! *(A leányokhoz, nagy fölénygel.)* Ti persze nem értitek! Nem is fehérnépeknek való a latin szó! De tudjátok meg, mit jelent a nagy mondat: Isten nevében, a hazáért és a szabadságért! Esküszöm, hogy ezt még megtanulja minden magyar. Pro patria! ... Addig is ...

Zrinyi Ilona: *(Mosolyogva szemlélte a jelenetet. Most előre lép és magához öleli Ferkót és Juliánkát.)* Addig is meg kell még tanulni sok mindent, nagyon sok mindent. Juliánka helyett sem fogja más szegni a lepedőt. A hazáért nem elég lelkesedni, a hazát

Zrínyi Ilona és gyermekei.

szolgálni kell nehéz munkával. Mindenkinek más a munkatere, de ép azért, addig is ...

Ferkó, Juliánka : *(Egyszerre.)* Addig is éljen, a mi drága, jó, hős asszonyanyánk.

A leányok egyszerre : Éljen ... Éljen !

Zrinyi Ilona : *(A leányokhoz.)* A jó Isten áldjon meg érte, hogy szeretitek ezt az én két haszontalan, zabolátlan gyermekemet.

(Közben kívülről felhangzik újra a katonák éneke.)

Zsuzsa dada : *(Nagy izgalomban szalad bé. Ide-oda rohan és nem nézve sehova, sopánkodik.)* Jaj, jaj, jaj, hol a kulcsom. Csak itt veszthettem el. Jaj, kerékbe töretnék, megégetnek, ha nem találom. *(Egyszerre fellekint. Szemben áll Zrinyi Ilonával, ki még mindig átkarolva tartja gyermekeit. Felragyog az arca.)* Jaj, lelkeim, kincseim, virágaim, hogy végre mind ilyen szépen, békésen együtt vannak, mintha a német nem is lenne a világon.

FÜGGÖNY.

MINDEN JOG A SZERZŐ TULAJDONA.

Kiadásért felel: Dr. Ferenczi Sári — 'Pátria' r.-t. — 395425 — Felelős vezető: Magyary I.

